

- enforcement agencies in the field of management: current problems and prospects: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference. (588 p.) Irpin : National University of State Tax Service of Ukraine [in Ukrainian].
4. Zahorodnii, A.H., Vozniuk H.L. & Smovzhenko T.S. (2000). Finansovyi slovnyk [Financial dictionary]. (12nd ed. rev.). Kyiv: T-vo «Znannia», KOO; Lviv : Vyd-vo Lviv. bank. in-tu NBU [in Ukrainian].
 5. Kalman, O.H. (2003). Aktualni pytannia teorii i praktyky protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [Current issues of theory and practice of combating legalization (laundering) of proceeds from crime]. Mala entsyklopediia notariusa. Naukovo-praktychnyi zhurnal – Small encyclopedia of a notary. Scientific and practical journal, 3 (9) cherv., 74 [in Ukrainian].
 6. Klymenko, A. (2005). Finansovyi monitorynh – osoblyva forma finansovoho kontroliu [Financial monitoring is a special form of financial control]. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law, 4, 101–105 [in Ukrainian].
 7. Kovch, T.B. (2008). Problemy funktsionuvannia systemy finansovoho monitorynhu v bankivskii sferi ta shliakhy yikh rozviazannia [Problems of functioning of the financial monitoring system in the banking sector and ways to solve them]. Orhanizatsiino-pravove zabezpechennia diialnosti kontroliuiuchykh ta pravookhoronnykh orhaniv u sferi hospodariuvannia: problemy sohodennia i perspektyvy rozvytku: materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Organizational and legal support of the activities of controlling and law enforcement agencies in the field of management: current problems and prospects: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference (588 p.) Irpin : National University of State Tax Service of Ukraine [in Ukrainian].
 8. Lytvyn, Yu.A. (2006). Finansovyi monitorynh yak osoblyva forma derzhavnoho finansovoho kontroliu [Financial monitoring as a special form of state financial control]. Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Yurydychni i politychni nauky. Vypusk 34. – State and law: Collection of scientific works. Legal and political sciences. Issue 34 (686 p.) Kyiv : Institute of State and Law named after V. M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
 9. Polishchuk, O.L. & Litvynov, O.V. (2003). Deiaki problemni pytannia dokazuvannia faktiv lehalizatsii (vidmyvannia) hroshovykh koshtiv, zdobutykh zlochynnym shliakhom [Some problematic issues of proving the facts of legalization (laundering) of money obtained by criminal means]. Pravo i bezpeka – Law and security, 2, 123–127 [in Ukrainian].
 10. Pro banky ta bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 07.12.2000 r. № 2121-III. [About banks and banking activity: Law of Ukraine of December 7, 2000 № 2121-III] rada.gov.ua Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> [in Ukrainian].
 11. Pro Derzhavnyi komitet finansovoho monitorynhu Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 1144/2004 vid 28 veresnia 2004 roku [About the State Committee for Financial Monitoring of Ukraine: Decree of the President of Ukraine № 1144/2004 of September 28, 2004] rada.gov.ua Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1144/2004#Text> [in Ukrainian].
 12. Pro zapobihannia ta protydiiu lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom: Zakon Ukrainy vid 28 lystopada 2002 roku [On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime: Law of Ukraine of November 28, 2002] rada.gov.ua Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15#Text> [in Ukrainian].
 13. Rymaruk, A.I., Lysenkov, Iu.M., Kapustin, V.V. & Sinianskii, S.A. (2003) Otmывanie griaznykh deneg: mezhdunarodnye i natsionalnye sistemy protivodeistviia [Money laundering: international and national countermeasures]. – Kiev : Iustinian [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.9>

POJĘCIE I TREŚĆ PROCESU WYSZUKIWANIA W ZAKRESIE WYKRYWANIA UTAJONYCH WYKROCZEŃ KARNYCH

Maksym Borchakovskiy

student Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-9319-4977

Maxim_Borchakovsky@ukr.net

Adnotacja. Artykuł określa pojęcie i treść procesu wykrywania utajonych wykroczeń karnych. Określono różnice między pojęciami „ujawnianie wykroczenia karnego”, „wykrywanie wykroczenia karnego”, „ustalenie oznak czynu przestępczego”, „szybkie poszukiwanie oznak wykroczenia karnego”. Stwierdzono, że wykrycie wykroczenia karnego jest początkowym etapem dochodzenia, ponieważ bez informacji o fakcie (znakach) popełnionego wykroczenia karnego nie zostanie zbadane; wyszukiwanie operacyjne jest pojęciem „węższym” w swoim znaczeniu, niż wykrywanie wykroczenia karnego, ponieważ jest przeprowadzane wyłącznie przez podmioty działalności operacyjno-poszukiwawczej i nie zawiera etapu weryfikacji uzyskanych informacji z pozycji „dopuszczalności” procesowej jako źródła dowodów działalności przestępczej; jednym z elementów identyfikacji wykroczenia karnego jest ustalenie jego cech – ustalenie osób,

предметів і зjawisk będących предметem zainteresowania, na podstawie określenia ich przynależności grupowej lub tożsamości zgodnie ze znanymi wcześniej właściwościami i cechami, co zapewnia kompleksowe zastosowanie działań operacyjno-poszukiwawczych i dochodzeniowych (poszukiwawczych), co z kolei zapewnia możliwość uzyskania informacji niezbędnych do porównania.

Słowa kluczowe: wykroczenia karne, działalność przestępcza, przeciwdziałanie, organy ścigania, informacje.

THE CONCEPT AND CONTENT OF THE PROCESS OF SEARCH ACTIVITY THAT TO THE DETECTION OF LATENT CRIMINAL OFFENSES

Maxim Borchakovsky

Applicant for the Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-9319-4977

Maxim_Borchakovsky@ukr.net

Abstract. The article defines the concept and content of the process of detecting latent criminal offenses. The differences between the concepts of “disclosure of a criminal offense”, “detection of a criminal offense”, “establishment of signs of a criminal act”, “operational search for signs of a criminal offense” are determined. It is concluded that the detection of a criminal offense is the initial stage of the investigation, because without information about the fact (signs) of the committed criminal offense, it will not be investigated; operational search is a “narrower” concept than the detection of a criminal offense, as it is carried out exclusively by the subjects of operational and investigative activities and does not include the stage of verification of information obtained from the standpoint of procedural “admissibility” as a source of evidence of criminal activity; One of the elements of detection of a criminal offense is the establishment of their signs – identification of persons, objects and phenomena of interest, based on the definition of their group affiliation or identity on previously known properties and characteristics, provided by the integrated application of investigative measures and investigative (investigative) actions, which, in turn, provides an opportunity to obtain the necessary information for comparison.

Key words: criminal offenses, criminal activity, counteraction, law enforcement agencies, information.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРОЦЕСУ ПОШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩО ДО ВИЯВЛЕННЯ ЛАТЕНТНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Максим Борчаковський

здобувач Науково-дослідного інституту

публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9319-4977

Maxim_Borchakovsky@ukr.net

Анотація. У статті визначено поняття та зміст процесу виявлення латентних кримінальних правопорушень. Визначено відмінності між поняттями «розкриття кримінального правопорушення», «виявлення кримінального правопорушення», «встановлення ознак злочинного діяння», «оперативний пошук ознак кримінального правопорушення». Зроблено висновки, що виявлення кримінального правопорушення – це початковий етап розслідування, оскільки без наявності інформації про факт (ознаки) вчиненого кримінального правопорушення воно не буде розслідувано; оперативний пошук є «вужчим» за змістом поняттям, ніж виявлення кримінального правопорушення, оскільки здійснюється виключно суб'єктами оперативно-розшукової діяльності й не містить етап перевірки отриманої інформації з позиції процесуальної «допустимості» як джерела доказів злочинної діяльності; одним з елементів виявлення кримінального правопорушення є встановлення їх ознак – встановлення осіб, предметів і явищ, що становляють інтерес, на основі визначення їх групової належності або тотожності за заздалегідь відомими властивостями й ознаками, що забезпечується комплексним застосуванням оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, що, в свою чергу, надає можливість отримувати необхідну для порівняння інформацію.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, злочинна діяльність, протидія, правоохоронні органи, інформація.

Постановка проблеми. До початку досудового розслідування правоохоронними органами здійснюється низка заходів, що спрямовані на виявлення фактів кримінальних правопорушень. Відносно невелика кількість зафіксованих фактів кримінальних правопорушень не може слугувати підставою для категоричного висновку про незначну поширеність досліджуваного явища. Науковці вважають, що статистика відображає лише невелику частину фактично вчинюваних кримінальних правопорушень (Волженкин, 1997: 35) – і це твердження може бути підкріплено великою кількістю факторів та чинників різного ступеня значимості, що відносяться як до показників розвитку країни в цілому, рівня життя більшості громадян, стану правоохоронної системи, так і до експертних оцінок розмірів злочинності (що ґрунтуються на вивченні

фактичного матеріалу, досвіду респондентів). Науковці виокремлюють низку чинників, які зумовлюють певні ускладнення в процесі виявлення фактів кримінальних правопорушень: неочевидність злочинної діяльності та ставлення до неї потерпілої особи, яка могла б повідомити про вчинення кримінального правопорушення; неочевидність джерел інформації про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили; наявність фрагментарної інформації у розпорядженні правоохоронних органів про обставини вчинення кримінального правопорушення; виконання правопорушниками комплексу спеціальних заходів для приховування слідів кримінального правопорушення та в цілому злочинної діяльності; протидія правоохоронним органам у встановленні даних про зміст злочинної діяльності; труднощі в отриманні та вилученні інформації про зміст злочинної діяльності на етапі збирання первинних матеріалів до початку кримінального провадження (отримання документів обліку фінансово-господарської діяльності; отримання із банківських установ інформації, що містить банківську таємницю тощо); недостатній рівень професійної підготовки осіб, які задіяні в проведенні оперативно-розшукових заходів і досудового розслідування, контрольно-перевірної діяльності; високий рівень корупції співробітників правоохоронних і контролюючих органів, прикриття ними змісту злочинної діяльності; безпосередня участь окремих співробітників правоохоронних органів у вчиненні кримінального правопорушення (Петросян, 2012: 113–115). Дійсно, необхідно відзначити, що статистичні дані кримінальних правопорушень не відображають реального стану. На підставі опитування респондентів (з яких 47,9 % вважають що більшість кримінальних правопорушень є латентними, 31,7 % зазначають, що латентними є кримінальні правопорушення у сфері економіки, у сфері службової діяльності, вчинювані організованими злочинними угрупованнями) можна стверджувати, що високий рівень латентності зумовлений також неправильною кваліфікацією (32 %); відсутністю звернень потерпілих (16,8 %); відсутністю напрацювань щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень (14,7 %). На нашу думку, одним з чинників, який знижує ефективність виявлення та розслідування кримінальних правопорушень є зміни кримінального процесуального законодавства та законодавства, що регламентує оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у частині виявлення латентних кримінальних правопорушень. Виявлення ознак латентних кримінальних правопорушень припускає отримання і перевірку первинної інформації про осіб і факти, що становлять інтерес для правоохоронних органів, без будь-якого зв'язку з конкретними фактами з подальшим виділенням останніх із загальної маси (така форма застосовується для виявлення кримінального правопорушення за принципом «від злочинця до кримінального правопорушення»), а виявлення «фактових» кримінальних правопорушень – «інцидентів») припускає отримання та перевірку первинної інформації про осіб та факти, що становлять інтерес без будь-якого зв'язку з конкретною особою з подальшим виокремленням підозрюваної особи з широкого кола осіб, які потрапили до поля зору правоохоронних органів у процесі розслідування «фактового» кримінального правопорушення (така форма застосовується для виявлення кримінального правопорушення за принципом «від кримінального правопорушення до злочинця»). Частина кримінальних правопорушень практично містять ознаки й загальнокримінального (фактового) кримінального правопорушення і економічного (латентного). Ключовим питанням є відношення процедури виявлення кримінальних правопорушень до криміналістичних методик, чи це виключно питання тактики оперативних підрозділів? Наприклад, пошукові заходи І.П. Козаченко та Я.Ю. Кондратьєв розуміють як дії саме оперативних підрозділів щодо встановлення невідомих подій кримінальних правопорушень та винних осіб, а також кримінальних правопорушень, які готуються до вчинення або вчинені невстановленими особами (Кондратьєв, Козаченко, 1993: 15), натомість В.Г. Петросян (Петросян, 2012: 117) вважає, що виявлення кримінальних правопорушень є цілеспрямованою діяльністю оперативних і слідчих підрозділів для встановлення, фіксації фактів, обставин їх учинення та осіб, які причетні до учинення кримінального правопорушення та отримання інформації, що може бути використана як докази в перебігу досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Що стосується теоретичного обґрунтування методики виявлення латентних кримінальних правопорушень, то науковці мають різні погляди. На думку одних, пошукова діяльність характеризується комплексом процесуальних і непроцесуальних засобів, які реалізуються в процесі розслідування з метою забезпечення збирання доказів і встановлення обставин, які значимі для правильного вирішення справи (Адамова, Викторова, 1992: 26). Інші дослідники вважають, що розкриття (виявлення) кримінальних правопорушень стосується лише оперативно-розшукової діяльності, а не криміналістики (Белкин, 2001: 792). Проміжної позиції тримається низка науковців, зокрема: В.О. Ледащев виявлення кримінальних правопорушень розуміє як виявлення їх ознак за результатами пізнавальної діяльності органів дізнання (тобто оперативних працівників) та досудового слідства, але що здійснюється криміналістичними методами та документально зафіксовані (Ледащев, 1977: 20); В.В. Лисенко та О.С. Задорожний вважають, що виявлення та розкриття кримінальних правопорушень повинно мати відповідне криміналістичне забезпечення (техніко-криміналістичними засобами, тактичними прийомами, методичними рекомендаціями) (Лисенко, Задорожний, 2007: 212) (тобто, виявлення кримінальних правопорушень належить до сфери інтересів криміналістики); Д.І. Сулейманов зазначає, що основу пошуку криміналістично значимих джерел складає комплекс слідчих дій та оперативно-розшукових заходів (Сулейманов, 1997: 25); І.Ф. Герасимов виявлення кримінальних правопорушень розуміє як певну поінформованість правоохоронних органів про вчинення протиправного діяння (Герасимов, 1988: 25) (не відокремлюючи слідчих та оперативних працівників). Решта дослідників у криміналістичній методиці розслідування злочинів виокремлює два рівні: оперативно-розшуковий і слідчий, відповідно до яких розглядають методику дослідного оперативно-розшукового

здобування та нагромадження первинної (розвідувальної) інформації, що дозволяє почати розслідування (про злочинну діяльність) та методику безпосереднього розслідування. Н.П. Яблоков, обґрунтовуючи таку теорію, вважає, що початку розслідування передують різні за терміном оперативно-розшукова перевірка злочинної діяльності, яка закінчується передачею зібраної первинної інформації до слідчих органів або операцією із затримання підозрюваних. Типова криміналістична ситуація, на думку науковця, яка складається на цьому етапі розслідування, формується саме первинною інформацією, що потребує відповідного процесуального оформлення (Филиппов, 2000: 315–316). До визначення змісту виявлення кримінальних правопорушень науковці також мають різне ставлення: на думку В. А. Некрасова, така діяльність містить взаємопов'язані системи: обґрунтовану систему ознак, які вказують на наявність певного виду кримінальних правопорушень; систему гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, що дозволяють виявити такі кримінальні правопорушення (Некрасов, Борець, Мироненко, 2008: 51). В.Г. Петросян стверджує, що пошукова діяльність включає такі складові: виявлення інформації (даних) про вчинені кримінальні правопорушення або про підготовку до їх вчинення; виявлення (встановлення) документів та предметів, які свідчать про зміст злочинної діяльності чи містять ознаки такої діяльності; виявлення (встановлення) осіб (у т.ч. юридичних), які причетні до вчинення чи підготовки злочинної діяльності чи можуть бути віднесені до категорії підозрюваних, свідків або потерпілих (Петросян, 2012: 129). Більш сучасних досліджень які б розглядали базові питання теорії виявлення латентних кримінальних правопорушень не здійснювалося – науковці користувалися вже існуючими екстраполюючи їх на тематику власних досліджень (Єрмаков, 2020: 177–181).

Метою статті є визначення поняття та змісту пошукової діяльності щодо виявлення латентних кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. За умови сучасного законодавства чітко визначено порядок дій під час отримання інформації з офіційних джерел про факт учинення кримінального правопорушення з реєстрацією в ЄРДР і початком кримінального провадження. Але, розглядаючи зміст терміна «факт кримінального правопорушення», зрозуміло, що для його використання необхідна наявність усіх елементів складу кримінального правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), без чого неможливо розглядати сам факт учинення кримінального правопорушення, а тільки його окремі ознаки. Чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено чітких підстав початку кримінального провадження (точний орієнтир законодавець не називає, та й навряд чи такий орієнтир можливий). У кожному конкретному випадку слідчий на підставі свого внутрішнього переконання повинен вирішити, чи починає кримінальне провадження. Під час розслідування слідчий, як правило, також потребує допомоги оперативних працівників для здійснення необхідних у таких випадках НСРД, розшуку і затримання тих чи інших осіб, а також в особистому захисті. Звісно, у випадку, коли потерпілий звертається з заявою, то слідчий реєструє цю інформацію і надає доручення оперативним працівникам на проведення низки НСРД відносно підозрюваних осіб. Кардинально інша ситуація складається у випадку, коли факт учинення конкретного кримінального правопорушення невідомий, але, наприклад, отримана інформація про діяльність злочинного угруповання у певній сфері (на певних об'єктах) або підготовку до вчинення кримінального правопорушення з невідомим потерпілим. У такому випадку латентний, прихований характер злочинної діяльності зумовлює необхідність активного здобування первинної інформації. Цей процес у теорії оперативно-розшукової діяльності дістав назву «оперативний пошук», у ході якого здійснюється виявлення осіб і фактів, що свідчать про вчинення або підготовку до вчинення кримінального правопорушення. Відомості про осіб і факти, що становлять інтерес, як правило, є надбанням обмеженого кола осіб, які зацікавлені в приховуванні цієї інформації і з цією метою застосовують різноманітні способи маскування. Тому інтенсивність надходження первинної інформації залежить від правильності здійснення низки організаційно-тактичних заходів, що стосуються виявлення кримінального правопорушення, забезпеченості цієї ділянки роботи необхідними силами і засобами, організації чіткої взаємодії різних служб правоохоронного органу при виконанні цього завдання. Але неможливо стверджувати, що виявлення (пошук) ознак кримінального правопорушення здійснюють виключно оперативні підрозділи, а також те, що теоретичне обґрунтування цього процесу – виключно сфера інтересів теорії оперативно-розшукової діяльності. Науковці відзначають можливість участі слідчого Національної поліції у виявленні ознак кримінального правопорушення: Р. М. Шехавцов зазначає, що у слідчій практиці відомі ситуації, коли про вчинене кримінальне правопорушення стає відомо в процесі розслідування інших кримінальних правопорушень, що вчинили члени ОЗУ (Шехавцов, 2003: 84), З. М. Топорецька вважає, що приводом для початку досудового розслідування відповідно до ст. 214 КПК України є самостійне виявлення слідчим чи прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення і такі відомості можуть бути отримані: в результаті безпосередньої діяльності слідчого (зокрема, у разі розслідування ним інших кримінальних правопорушень чи виконання оперативними підрозділами певних слідчих (розшукових) дій); від оперативно-розшукових органів в результаті проведення ними ОРД; з інших джерел (ЗМІ, повідомлення в мережі Інтернет, оголошення тощо) (Топорецька, 2012: 66).

Дійсно, в умовах дії КПК України (1960 р.) (Кримінально-процесуальний кодекс України, 1960) та до внесення відповідних змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (Про оперативно-розшукову діяльність, 1992) можна було вважати, що паралельно відбувається досудове розслідування (у процесі якого проводяться слідчі дії) та оперативна розробка (у процесі якої здійснюються оперативно-розшукові заходи). Але законодавство змінилося і тепер після виявлення кримінального правопорушення, що вчиняється або вчинений, оперативні працівники повинні негайно передати зібрані матеріали до слідчих

підрозділів (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (Про оперативно-розшукову діяльність, 1992)) для початку кримінального провадження і надалі досудове розслідування здійснюється шляхом проведення слідчих (розшукових, у тому числі негласних) дій. Оперативні підрозділи позбавлені можливості ініціативи, оскільки у ч. 2 ст. 41 КПК України прямо вказано: «Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора» (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012). Оперативні підрозділи здійснюють НСРД виключно за дорученням слідчого, який є керівною ланкою в цій системі підпорядкування, а оперативні підрозділи, відповідно, керованою, тобто слідчі є формальними суб'єктами як розслідування так і виявлення кримінальних правопорушень.

Більш того, у ч.1 ст. 275 КПК України (Використання конфіденційного співробітництва) зазначено, що слідчий має право використовувати інформацію, що отримана внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, що передбачені цим Кодексом (**Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012**). Інакше кажучи, спостерігається часткове «проникнення» інтересів оперативних підрозділів у сферу діяльності слідчого і навпаки – інтересів слідчих у сферу діяльності оперативних підрозділів (оскільки слідчий має право конфіденційного співробітництва). Ураховуючи зазначене, можна дійти висновку, що слідчий є повноправним суб'єктом пошукової діяльності. Це підтверджується думкою інших науковців. Наприклад, Р.М. Шехавцов вважає (Шехавцов, 2003: 84) і ми підтримуємо думку науковця, що ситуація, в якій потерпілий звертається з офіційною заявою про вчинення відносно нього кримінального правопорушення, є складною для розслідування і сприятливою для перешкоджання йому з боку злочинців. У такій ситуації збирання доказів, що підтверджують винність осіб у вчиненні кримінального правопорушення, суттєво ускладниться й забере багато часу, дії правоохоронних органів втрачають чинник раптовості, злочинці залишаються на волі, мають можливість узгодити між собою свої показання, надати правдоподібного характеру поясненням обставин вчинення кримінального правопорушення, справити вплив на потерпілих та їхніх родичів або свідків, приховати знаряддя вчинення кримінального правопорушення та майно, перейти на нелегальне становище.

Науковці також зазначають, що загальна криміналізація економічних процесів створила підґрунтя для загальноприйнятої практики здійснення операцій на межі закону і злочину. Це призводить до небажання посадових осіб наприклад суб'єктів господарювання приватної форми власності привертати увагу правоохоронних органів до діяльності своєї організації (**Ніколаюк, Никифорчук, Семчук: 2006: 39**), особливо в частині дій, що межують з порушенням закону.

Виявлення осіб і фактів, що становлять інтерес для оперативних та слідчих підрозділів, відбувається за невстановленими і наперед індивідуально невизначеними ознакам. Працівники правоохоронних органів не мають певної, заздалегідь визначеної інформації щодо конкретних ознак кримінального правопорушення. Якщо в разі виявлення «фактового» кримінального правопорушення у слідчих може бути у наявності первинна інформація – сліди на місці кримінального правопорушення (на потерпілому або на предметах навколишньої обстановки), показання потерпілих або очевидців події, матеріали експертиз тощо, то в разі виявлення ознак латентних кримінальних правопорушень виявлення відбувається за ознаками, які задані не матеріалами конкретного кримінального провадження, а на основі загальних уявлень про кримінальне правопорушення. Зазначені вище чинники впливають на своєчасність і повноту отримання інформації про зміст злочинної діяльності та свідчить про необхідність належного теоретичного обґрунтування участі слідчого в активному здобуванні первинної інформації про факти підготовки та вчинення латентних кримінальних правопорушень.

Ми поділяємо думку вищеозначених науковців щодо відмінності між поняттями «розкриття кримінального правопорушення», «виявлення кримінального правопорушення», «встановлення ознак злочинного діяння», «оперативний пошук ознак кримінального правопорушення», і за результатами вивчення думок респондентів та існуючих наукових напрацювань зазначаємо наступне:

- відмінність діяльності правоохоронних органів щодо «розкриття кримінального правопорушення» від діяльності щодо «виявлення кримінального правопорушення» полягає в наявності інформації у співробітників правоохоронних органів щодо факту й обставин його учинення та, в окремих випадках, щодо осіб, які його вчинили;

- виявлення кримінального правопорушення – це діяльність правоохоронних органів щодо встановлення інформації про кримінальне правопорушення, яка не була їм відома і не стала надбанням офіційної статистики (дані про зареєстроване кримінальне правопорушення);

- розкриття кримінального правопорушення – це процес встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, встановлення причетності таких осіб до його вчинення, в умовах коли вже стало відомо (від потерпілих, за результатами оперативно-розшукової діяльності тощо) про вчинене кримінальне правопорушення та про обставини його вчинення;

- встановлення ознак кримінального правопорушення – це діяльність правоохоронних органів щодо отримання інформації від фізичних чи юридичних осіб про вчинене кримінальне правопорушення; відрізняється від виявлення кримінального правопорушення тим, що їхнє виявлення є активною і цілеспрямованою діяльністю щодо встановлення інформації про факти їх вчинення (Петросян, 2012: 117–118).

Оперативний пошук осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, це самостійна організаційно – тактична форма оперативно-розшукової діяльності, основними ознаками якої є застосування специфічних

сил, засобів та методів (в основному негласних) з метою виявлення кримінальних правопорушень. Характерною рисою оперативного пошуку є те, що він повинен здійснюватися як з урахуванням конкретних фактів, учинених і зареєстрованих кримінальних правопорушень, так і поза залежністю від їх наявності – саме ця обставина підкреслює ініціативність і активність пошуку, зумовлює його тактику (інакше кажучи, основна відмінність оперативного пошуку від виявлення злочинів – це його суб'єкти, що значно звужує його застосування).

Здійснюючи розмежування зазначених вище понять можна, дійти певних висновків:

- виявлення кримінального правопорушення – це початковий етап розслідування, оскільки без наявності інформації про факт (ознаки) вчиненого кримінального правопорушення воно не буде розслідувано;
- оперативний пошук є «вужчим» за змістом поняттям, ніж виявлення кримінального правопорушення, оскільки здійснюється виключно суб'єктами оперативно-розшукової діяльності й не містить етап перевірки отриманої інформації з позиції процесуальної «допустимості» як джерела доказів злочинної діяльності;
- одним з елементів виявлення кримінального правопорушення є встановлення їх ознак – встановлення осіб, предметів і явищ, що становлять інтерес, на основі визначення їх групової належності або тотожності за задалегідь відомими властивостями й ознаками, що забезпечується комплексним застосуванням оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, що, в свою чергу, надає можливість отримувати необхідну для порівняння інформацію.

Ураховуючи зазначене, слід пристати на думку дослідників, які визнають наявність самостійної теорії (вчення) про виявлення злочинів (Петросян, 2012; Анушат, 2001; Кокурин, 1999), і зазначити, що виявлення кримінального правопорушення – це процес активного здобування первинної інформації про осіб, які готують, учиняють або вчинили кримінальне правопорушення, факти або ознаки підготовки чи вчинення кримінального правопорушення, предмети або документи, які свідчать про підготовку або вчинення кримінального правопорушення.

Формально до предмета виявлення належать такі відомості: про факти підготовки і вчинення кримінального правопорушення; про обставини, що характеризують кримінальне правопорушення та особистість осіб, що його учиняють; причини і умови, що сприяють учиненню кримінального правопорушення; про сліди і знаряддя підготовки до вчинення кримінального правопорушення; сліди, що залишені злочинцями на місці вчинення кримінального правопорушення; про предмети, що мають значення для встановлення і викриття злочинців; про осіб (які задумують, готують і вчинили кримінальне правопорушення або причетних до нього; які вчиняють протиправні дії; які володіють інформацією, що має значення для боротьби зі злочинністю).

Практично всі складові, які в подальшому виступають як елементи складу кримінального правопорушення і підлягають доказуванню, позиціонуються як напрямки пошукової діяльності.

Виявлення кримінальних правопорушення (як процес) складається з безпосереднього активного здобування інформації про ознаки кримінального правопорушення та її перевірки. Хоч основні напрями виявлення кримінальних правопорушень є сталими, але для кожного його виду існують певні відмінності, що зумовлюють особливості як процесу виявлення, так і методику перевірки отриманої інформації.

Висновки. Таким чином пошукова діяльність ознак кримінальних правопорушень, як явлення осіб і фактів, що становлять інтерес для правоохоронних органів – це комплекс цілеспрямованих заходів, що вживаються для встановлення, здобування та нагромадження відомостей, що містять нові, раніше не відомі дані, які мають значення для вирішення завдань у боротьбі зі злочинністю. Кожне з кримінальних правопорушень має свої особливості, що зумовлюють тактику дій під час виявлення їх ознак, до яких належать: поширеність кримінальних правопорушень, їх латентність, можливості виявлення їх ознак гласними (або негласними) методами, можливість задіяти під час виявлення їх ознак інші підрозділи поліції, інші правоохоронні або контролюючі органи.

Список використаних джерел:

1. Адамова В.А., Викторова Е.Н., Викторова Л.Н. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования. М. : Высш. шк., 1992. 351 с.
2. Анушат Э. Искусство раскрытия преступлений и законы логики. М. : ЛексЭст, 2001. 112 с.
3. Белкин Р.С. Курс криминалистики. 3-е изд. доп. М. : Юнити. Закон и право, 2001. 837 с.
4. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности по Уголовному кодексу Российской Федерации (общая характеристика). *Юридический мир*. 1997. № 6–7 (июнь – июль). С. 34–38.
5. Герасимов И.Ф. Выявление преступлений – начальный этап борьбы с преступностью. *Проблемы оптимизации первоначального этапа расследования преступлений*. Свердловск, 1988. С. 25–32.
6. Єрмаков Ю.О. Предметы, як матеріальні сліди та об'єкти пошукової діяльності під час виявлення кримінальних правопорушень у сфері використання та охорони надр. *Юридична наука*. 2020. № 6. С. 177–181.
7. Кокурин Г.А. Криминалистические и оперативно-розыскные основы поисковой деятельности в процессе раскрытия и расследования преступлений. Екатеринбург : Урал. юрид. ин-т, 1999. 213 с.
8. Кондратьев Я.Ю., Козаченко І.П. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : наук.-практ. коментар. К. : РВВ МВС України, 1993. 120 с.
9. Криминалистика : учебник / под ред. проф. А.Г. Филиппова. М. : Юриспруденція, 2000. 352 с.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р.
11. Ледашев В.О. Своевременное обнаружение преступления: понятие, методы и профилактическое значение. *Правовые организационные вопросы предварительного расследования*. Волгоград : ВСШ, 1977. С. 19–24.
12. Лисенко В.В., Задорожний О.С. Проблеми виявлення злочинів, пов'язаних з несплатою податків. *Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України*. 2007. № 2 (37). С. 212–219.
13. Некрасов В.А. Виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (оперативно-розшуковий аспект) : навч.-практ посіб. / Некрасов В.А., Борець Л.В., Мироненко С.Ю. К. : Вид. дім «Скіф», КНТ, 2008. 88 с.
14. Ніколаюк С.І., Никифорчук Д.Й., Семчук А.Г. Протидія злочинам, що пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом : наук.-практ. посіб. К. : КНТ, 2006. 374 с.
15. Петросян В.Г. Криміналістичне та оперативно-розшукове забезпечення виявлення злочинів, вчинених суб'єктами господарювання з ознаками фіктивності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Ірпінь, 2012. 221 с.
16. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII.
17. Сулейманов Д.И. Концептуальные основы использования информации при раскрытии преступлений : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора юрид. наук : спец. 12.00.09. К. : КГУ имени Тараса Шевченко, 1997. 45 с.
18. Топорецька З.М. Особливості розслідування зайняття гральним бізнесом : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2012. 225 с.
19. Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними організаціями) : дис.... канд. юрид. наук : спец.12.00.09. К., 2003. 246 с.

References:

1. Adamova, V.A., Viktorova, E.N., Viktorova, L.N. (1992). *Kriminalisticheskoe obespechenie predvaritel'nogo rassledovaniia* [Forensic support of preliminary investigation]. M. : Vyssh. shk. 351 p. [in Russian].
2. Anushat, E. (2001). *Iskusstvo raskrytiia prestuplenii i zakony logiki* [The art of solving crimes and the laws of logic]. M. : LeksEst. 112 p. [in Russian].
3. Belkin, R.S. (2001). *Kurs kriminalistiki* [Forensics course]. 3-e izd. dop. M. : Iuniti. Zakon i pravo. 837 p. [in Russian].
4. Volzhenkin, B.V. (1997). *Prestupleniia v sfere ekonomicheskoi deiatelnosti po Uголовnomu kodeksu Rossiiskoi Federatsii (obshchaia kharakteristika)* [Crimes in the field of economic activity under the Criminal Code of the Russian Federation (general characteristics)]. *Iuridicheskii mir*. № 6–7 (iiun – iiul). pp. 34–38. [in Russian].
5. Gerasimov, I.F. (1988). *Vyavlenie prestuplenii – nachalniy etap borby s prestupnostiu* [Detection of crimes – the initial stage of the fight against crime]. *Problemy optimizatsii pervonachalnogo etapa rassledovaniia prestuplenii*. Sverdlovsk. pp. 25–32. [in Russian].
6. Iermakov, Yu.O. (2020). *Predmety, yak materialni slidy ta obiekty poshukovoi diialnosti pid chas vyavleniia kryminalnykh pravoporushen u sferi vykorystannia ta okhorony nadr* [Subjects as material traces and objects of search activity during detection of criminal offenses in the field of subsoil use and protection]. *Iurydychna nauka*, № 6. pp. 177–181. [in Ukrainian].
7. Kokurin, G.A. (1999). *Kriminalisticheskie i operativno-rozysknye osnovy poiskovoi deiatelnosti v protsesse raskrytiia i rassledovaniia prestuplenii* [Forensic and operational-search bases of search activity in the process of disclosing and investigating crimes]. Ekaterinburg : Ural. iurid. in-t. 213 p. [in Russian].
8. Kondratiev, Ya.Iu., Kozachenko, I.P. (1993). *Zakon Ukrainy «Pro operativno-rozshukovu diialnist'» : nauk.-prakt. komentar* [Law of Ukraine “On operational and investigative activities”: scientific-practical. comment]. K. : RVV MVS Ukrainy. 120 p. [in Ukrainian].
9. Filippov, A.G. (red.). (2000). *Kriminalistika* [Forensics]: uchebnik. M. : Iurisprudentciia. 352 p. [in Russian].
10. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. [in Ukrainian].
11. Ledashchev, V.O. (1977). *Svoevremennoe obnaruzhenie prestupleniia: poniatie, metody i profilakticheskoe znachenie* [Timely crime detection: concept, methods and preventive value]. *Pravovye organizatsionnye voprosy predvaritel'nogo rassledovaniia*. Volgograd : VSSh. pp. 19–24. [in Russian].
12. Lysenko, V.V., Zadorozhnyi, O.S. (2007). *Problemy vyavleniia zlochyniv, poviazanykh z nesplatoiu podatkov* [Problems in detecting tax evasion.]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*. № 2 (37). pp. 212–219. [in Ukrainian].
13. Nekrasov, V.A. Borets, L.V., Myronenko, S.Iu. (2008). *Vyavleniia lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom (operativno-rozshukovyi aspekt)* [Detection of legalization (laundering) of proceeds from crime (operational and investigative aspect)]: navch.-prakt posib. Vyd. dim «Skif», KNT. 88 p. [in Ukrainian].
14. Nikolaiuk, S.I., Nykyforchuk, D.I., Semchuk, A.H. (2006). *Protydiia zlochynam, shcho poviazani z lehalizatsiieiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom* [Countering crimes related to the legalization of proceeds from crime]: nauk.-prakt. posib. K. : KNT. 374 p. [in Ukrainian].
15. Petrosian, V.H. (2012). *Kryminalistychno ta operativno-rozshukove zabezpechennia vyavleniia zlochyniv, vchynenykh subiektamy hospodariuvannia z oznakamy fiktyvnosti* [Forensic and operational-search support for the detection of crimes committed by business entities with signs of fictitiousness]: dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09. Irpin. 221 p. [in Ukrainian].
16. *Pro operativno-rozshukovu diialnist* [On operative-search activity]: Zakon Ukrainy vid 18 liut. 1992 r. № 2135-XII. [in Ukrainian].

17. Suleimanov, D.I. (1997). Kontseptualnye osnovy ispolzovaniia informatsii pri raskrytii pre stuplenii [Conceptual framework for the use of information in the disclosure of crimes]: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni doktora iurid. nauk : spets. 12.00.09. K. : KGU imeni Tarasa Shevchenko. 45 p. [in Russian].
18. Toporetska, Z.M. (2012). Osoblyvosti rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom [Features of the investigation of gambling]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. K. 225 p. [in Ukrainian].
19. Shekhavtsov, R.M. (2003). Formy ta sposoby protydyi rozsliduvanniu zlochyniv i zasoby yikh podolannia (za materialamy kryminalnykh sprav pro vymahannia, vchyneni orhanizovanymy hrupamy, zlochynnymy orhanizatsiiamy) [Forms and methods of counteracting the investigation of crimes and means of overcoming them (according to the materials of criminal cases of extortion committed by organized groups, criminal organizations)]: dys.... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09. K. 246 p. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.10>

SYSTEM PODMIOTÓW LOKALNYCH REGULACJI PRAWNYCH BHP

Oleksandr Varenyk

*kandydat nauk prawnych, doktorant Katedry Prawa Pracy i Prawa Ubezpieczeń Społecznych Kijowskiego
Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-9757-1758

Oleksandr_Varenyk@ukr.net

Adnotacja. W artykule podkreślono, że bezpieczeństwo i higiena pracy jest podstawą, która zapewnia podmiotom stosunków pracy możliwość korzystania z ich prawa do pracy przez jak najdłuższy czas, pracy w komfortowych i bezpiecznych dla siebie warunkach, utrzymania wystarczającego poziomu dobrobytu. Prawne regulacje BHP mają na celu stworzenie jednolitych zasad i wymagań obowiązujących we wszystkich przedsiębiorstwach, co wyklucza ich swobodną interpretację i pogorszenie poziomu BHP z woli pracodawcy. Jednocześnie rozwój technologii i stosunków społecznych znacznie przewyższa obowiązujące regulacje prawne dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, a zatem zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pracy powinno odbywać się na poziomie lokalnym.

Słowa kluczowe: lokalne regulacje prawne, BHP, przedmiot prawa pracy, obowiązujące regulacje prawne.

SYSTEM OF SUBJECTS OF LOCAL LEGAL REGULATION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY

Oleksandr Varenyk

*Candidate of Law, PhD student of the Department of Labor Law
and social security rights of Kyiv National University
named after Taras Shevchenko (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-9757-1758

Oleksandr_Varenyk@ukr.net

Abstract. The article emphasizes that labor protection is the basis that provides the ability of the subjects of labor relations to exercise their right to work for as long as possible, to work in comfortable and safe conditions, to maintain a sufficient level of well-being. Legal regulation of labor protection is aimed at creating uniform rules and requirements that apply to all enterprises, which makes it impossible for them to freely interpret and worsen the level of labor protection at the will of the employer. At the same time, the development of technologies and social relations is significantly ahead of the current legal regulation of labor protection, and therefore the guarantee of occupational safety and health should take place at the local level.

Key words: local legal regulation, labor protection, subject of labor law, current legal regulation.